

Ю. О. Сазонова,
аспірантка

УДК 070: 796(09) (477.83/86)'1922–1939'

Київська спортивна преса 1920–1930-х рр. в історії української журналістики

Проаналізовано київську спортивну пресу 1920–1930-х рр. у діахронічному аспекті, створено її типологізацію, визначено специфіку найважливіших її репрезентантів, розглянуто структуру часописів, їх жанрово-тематичні домінанти та автуру, виконано аналіз провідних концепцій спорту як соціокультурного феномена, поданих спортивними виданнями міста, визначено конституційні ознаки київської спортивної преси як епохального явища в історії української спортивної журналістики.

Ключові слова: київська спортивна преса, спортивний часопис, рубрика, жанрова парадигма, концепції спорту, Червоний Спортінтерн.

Актуальність статті. Київська спортивна періодика 1920–1930-х рр. налічувала 11 спортивних часописів. За кількісними показниками це місто в УРСР поступалося тільки столичному Харкову, репрезентованому на медіа-ринку 16-ма спортивними виданнями. Але саме київська спортивна преса має бути вписана золотими літерами в історію національної журналістики України. *По-перше*, тому, що вона зіграла архіважливу роль у становленні українськомовної спортивної преси, адже з 11-ти дев'ять київських часописів (тобто практично 90 %) виходили українською мовою. *По-друге*, з 11 видань три стали не просто успішними інформаційними проектами, а мегагігантами української спортивної преси і дійшли до нашого часу. Такими мегагігантами є журнали «Спорт» («Фізкультурник України») з 19-річною історією, «Фізкультура і спорт» та «Спортивна газета», функціонували 70 та 75 років відповідно. Прикметне явище цього періоду – і часопис «Шахіст», що став не лише першою українськомовною газетою з шахів, а й взагалі другим виданням Радянського Союзу з цього виду спорту після широковідомої московської газети «64», і сприяв активному розвитку шахів в Україні. Ексклюзивним явищем національної преси спортивного сегменту став журнал «Красный спорт», важливий не лише в контексті активізації зворотного зв'язку з читачами (оскільки подавав взірцеві приклади зворотної комунікації), а й тим, що він став зачинателем розвитку українського спортивного журналістикознавства. Все вищезазначене й зумовлює *актуальність* запропонованої розвідки.

Мета наукової розвідки – проаналізувати київську спортивну пресу 20–30-х рр. ХХ ст. у діахронічному аспекті та здійснити контент-аналіз її найважливіших репрезентантів.

Виклад основних результатів дослідження. Спортивна періодика цього часу являє собою три типологічні групи: 1) *універсальна спортивна преса*, до якої належали часописи: «Фізкультура і спорт» (1922–1940), «Спорт» (1922–1941), «Красный спорт» (1922–1923), «Фізична культура» (1930–1932), «Ударник-фізкультурник» (1932), «Спортивна газета» (1934–1939), «ГПО: Готовий до праці та оборони» (1931–1934); 2) *вузькоспеціалізована*, яка мала два часописи з кінного спорту: «Бега и скачки» (1922–1925), «Перегони та верхогони» (1932–1933) і один із шахів «Шахіст» (1936–1939); 3) *виробничо-фізкультурна* (газета заводу «Ленкузня» з однойменною назвою, що не лише репрезентувала в контенті «Фізкульт-сторінки», а й випускала додатки у вигляді спортивних газет).

Розвиток київської спортивної преси 1920–1930-х рр. зумовлювався політикою так званої коренізації, запровадженої більшовиками з метою закріплення влади у квітні 1923 р. на XII з'їзді РКП(б), одним із проявів якої стала українізація. У цей час в Україні стрімко розвивається культура і, передусім, журналістика. Основними засадами коренізації стали: підготовка, виховання та висування кадрів корінної національності; врахування національних чинників при формуванні партійного і державного апарату; організація мережі навчальних закладів усіх ступенів, закладів культури, газет і журналів, книговидавничої справи мовами корінних національностей; глибоке вивчення національної історії, відродження і розвиток національних традицій та культури [1].

Спортивна преса Києва виникла в час ще не подоланої після громадянської війни руїни. Характеризуючи період 1920–1930-х рр., І. Чудинів зазначив: «Незважаючи на екстремальні

умови, пов'язані з падінням виробництва, зростанням безробіття, важким продовольчим становищем, на значній території країни в ці роки йшов активний процес формування державних і громадських структур у сфері фізичної культури і спорту» [2]. Проте саме у 1922 р. в Києві виникли чотири спортивні видання. Вибух спортивної журналістики зумовлювався шаленою популярністю футболу і проведенням у Харкові у 1921 та 1922 рр. двох Всеукраїнських олімпіад, де активну участь брали київські спортсмени. Перша Всеукраїнська олімпіада стала каталізатором розвитку як київського спорту загалом, так і київської спортивної журналістики. П. Лосовський у статті «Из истории футбола в Киеве» [3] писав, що в 1922 р. футбол у Києві досяг найвищого піднесення, до складу Київської футбольної ліги входило 43 команди від 11 клубів із загальною кількістю гравців 683. Саме тому київська спортивна преса періоду УРСР веде відлік від 1922 р.

У 1922 р. започаткував свою історію журнал «Фізкультура і спорт», який виходив до 1940 р.; у 1957 р. відновлений, а в 1965 р. перейменований на «Старт»; і під цією назвою видавався до 1999 р. Це був щомісячний журнал, орган Ради спортивних товариств та організацій УРСР. На жаль, випуски часопису до 1957 р. не збереглися. І все-таки, видання слід вважати гігантом спортивної преси України, а його існування з 1922 р. зафіксоване літописами періодичних видань України. Згадує про нього й автор «Фізкультурника України» Т. Синько в статті «Фізкультура в мистецтві» у № 10, 11 за 1935 р.: «Останні роки фізкультурні журнали, зокрема «Фізкультура і спорт» і газета «Красный спорт» періодично друкують нариси, оповідання, поезії» [4].

У 1922 р. Комітет із кінних випробувань заснував програму-журнал «Бега и скачки» (1922–1925). Це був журнал про конярство, який висвітлював київські перегони. Усього з'явилося 97 номерів.

З грудня 1922 р. як орган Київського губвсєобуча Губкому КСМУ і Ради фізичної культури виходить журнал «Красный спорт» (1922–1923), який редагували спочатку П. Сєєвський, потім – Ф. Попов. «Красный спорт» позиціонував себе як щомісячний науково-популярний ілюстрований журнал, присвячений фізичній культурі, спорту, політроботі та допризовній підготовці. Обсяг часопису сягав 16–24 сторінок, наклад – 1500 примірників.

Контент журналу складався з 10-ти відділів (рубрик): «Політично-просвітницький», «Науковий» (з питань фізкультури і спорту), «Спортивний» (тут містилися методичні, інструктивно-технічні статті), «Всеобуч і допризовна підготовка молоді», «Спорт і фізкультура в части-

нах Червоної Армії, ВУЗах, ШИФО (школа інструкторів фізичного виховання) і Залізниця», «Фізкультура в навчальних закладах Наросвіти», «Мисливство і риболовля в Україні», «Хроніка спорту Всєросійська і за кордоном», «Поштова скринька», «Офіційний відділ» (з наказами та розпорядженнями урядовців, зокрема М. Подвойського (головного начальника Всеобуча) та Р. Ейдемана (заступника командувача ЗС України і Криму та Уповноваженого РВСР).

У часописі висвітлювалися такі види спорту: легка атлетика, футбол, важка атлетика, хокей, гімнастика, баскетбол, лижний спорт, плавання, лаун-теніс. Більшість матеріалів репрезентували легку атлетика та футбол.

Серед авторів видання були теоретики фізичної культури та спорту, лікарі та державні діячі: д-р Багров (член ШИФО), М. Баккай-Полтавцев, Л. Гавро (член Губвоєнкому), М. Ваккулко, С. Варич (начальник губернського Всеобуча), д-р Зорін (член ШИФО), проф. Крамаренко, відомий український вчений, педагог і лікар, провідний автор і редактор авторитетного київського видання «Красота и сила» (1913), активний організатор українського спорту, П. Лосовський, д-р Писарева, М. Подвойський (начальник Всеобуча), проф. В. Я. Підгаєцький (відомий лікар, учений), поет-комсомолец Б. Скорбін, В. Сарнавський (псевдонім Віссаріон – застмузфізкульт ВУАН.), О. Шульц, д-р В. Іскерський (губернський лікар Всеобуча) іт.

Найвідомішими авторами видання були: поет-комсомолец Б. Скорбін – автор відомої пісні «Наш паровоз вперед лети!» (1922) [5]; видатний український вчений-гігієніст, засновник і керівник Інституту фізичної культури ВУАН, професор В. Підгаєцький, єдиний автор журналу «КС», котрий писав українською мовою, надрукував у часописі такі статті: «З приводу сучасних умов реалізації фізичної культури» (№ 3, 4), «Всеобуч та Наукова Організація Праці» (№ 5, 6); відомий український вчений, педагог і лікар, провідний автор і редактор авторитетного київського видання «Красота и сила» (1913), активний організатор спорту В. Крамаренко, який друкував у журналі працю «Критика системы физического воспитания».

Часопис містив багато ілюстрацій, мав розгалужену жанрову парадигму, яку варто охарактеризувати як інформаційно-аналітичну. Серед жанрів видання переважали хронікальні та розгорнуті замітки, інформаційні огляди й статті (проблемні, інструктивно-технічні, медично-спортивні, зокрема статті зі спортивної гігієни, науково-методичні) тощо. Часопис у рубриці «Поштова скринька» широко впроваджував зворотний зв'язок з авторами та читачами. Він був зачинателем вивчення української спортив-

ної журналістики, подавши науково-бібліографічну статтю «Русская спортивная пресса».

Згідно з літописами періодичних видань часопис припинив існування наприкінці 1923 р. Імовірна причина закриття журналу полягала в тому, що редакція не зуміла належним чином організувати розповсюдження видання в Україні, адже в кожному числі великими літерами друкувала таке оголошення: «Редакцією журналу запрошуються агенти з усіх міст України та Криму для розповсюдження журналу на умовах висилки післяплатою, зі знижкою з роздрібною ціною кожного номера 50 коп.».

У 1922 р. у Києві з'являється журнал «Спорт» (1922–1941). З 1931 р. журнал перейменований на «Фізкультурник України» (1931–1935). У цей час його об'єднують як спільний проект з харківським спортивним часописом «Вестник физической культуры». З 1934 р. журнал знову виходить у Києві під тією самою назвою «Фізкультурник України» (далі «ФУ»), а з 1936 р. перейменовується у «Спорт» (1936–1941). Видається ЦК ЛКСМУ та Комітетом у справах фізкультури і спорту при РНК УРСР. З 1931 р. у Харкові він виходив двічі на місяць, ціна окремого числа становила 20 коп. Редакторами були: В. Блях, І. Нейфах.

З 1934 по 1935 рр. «ФУ» видавався в Києві, а його головним редактором став М. Потапчик. До редколегії ввійшли видатний теоретик фізичної культури, відомий харківський лікар В. Блях та І. Нейфах. Редакція видання розташовувалася за адресою: Київ, вул. Кірова, 8. З 1935 р. журнал уже був місячником, а його ціна становила 40 коп., формат – А 4, наклад – 15 600 примірників.

У київському «ФУ» висвітлювалися такі види спорту: лижний, ковзанярський, велосипедний, важка та легка атлетика, шахи, шашки, плавання, веслування, футбол, бокс, теніс, греко-римська боротьба, а також водне поло, регбі, бейсбол, про які раніше не писалося в жодному українському спортивному часописі.

«ФУ» у контенті репрезентував переважно три концепції спорту: 1) спорт як мистецтво; 2) спорт як духовне й фізичне; 3) спорт як ідеологічний складник держави: статті «Кожен фізкультурник – боєць країни Рад» у № 1 за 1935 р., «Майбутня війна і фізична культура» у № 1 за 1935 р., «Піднести інтернаціональне виховання фізкультурників» у № 4 за 1935 р. тощо.

1. Концепція спорту як мистецтва найяскравіше представлена в матеріалі Т. Синька «Фізкультура в мистецтві» у № 10, 11 за 1935 р., де автор наголошує на тому, що спорт сам по собі є мистецтвом, а тому доволі часто інтегрується та втілюється в різних видах мистецтва. Автор показав це на прикладах з літератури, живопи-

су, архітектури, кіно. Т. Синько зазначив: «Останні роки фізкультурні журнали періодично друкують нариси, оповідання, поезії. Початок є, але треба поширити його (спорт) не тільки у фізкультурній пресі, а й в іншій художній періодиці. Було б корисно організувати при ВРФК УСРР мистецьку пресу, куди б увійшли представники всіх галузей мистецтва і яка дбала б про висвітлення фізкультурної та спортивної тематики в мистецтві» [4, 23]. Автор не лише тлумачив спорт як мистецтво – він прагнув інтегрувати спорт у мистецьку пресу.

2. Концепцію спорту як духовного й фізичного здоров'я репрезентував В. Блях у статті «Лікувальна фізкультура» у № 5 за 1935 р., де визначив і охарактеризував кілька векторів лікувального впливу фізкультури: а) при туберкульозі легенів; б) при гінекологічних захворюваннях; в) при захворюваннях суглобів; г) для психічно хворих. Насамкінець автор наголосив, що для лікування та профілактики будь-яких захворювань неодмінно слід займатися фізкультурою.

3. Та найважливішим для радянської журналістики було розуміння спорту як ідеологічного складника державного будівництва. Переважна більшість редакційних матеріалів розвивала саме цю концепцію спорту. Наприклад, у статті «Піднести інтернаціональне виховання фізкультурників» у № 4 за 1935 р. зазначалося: «Нашим фізкультурникам треба пам'ятати, що вся практична робота, яку провадять партія і комсомол, є робота над зміцненням міжнародних позицій революційного пролетаріату в його боротьбі з капіталізмом. Підкреслюючи в масовій роботі з усією рішучістю принципову протилежність класових завдань нашого радянського фізкультурнику по відношенню до буржуазного й соціал-фашистського спортруху, ми повинні домагатися найкращих показників у масовій роботі, у масовому зростанні руху навколо норм ГПО. Досягнення наші в цих напрямках будуть досягненнями міжнародного Червоного спортивного руху, будуть засобами зміцнення міжнародних позицій Червоного Спортінтерну» [4, 1, 2].

На наш погляд, у контексті розуміння концепції спорту як ідеологічного складника держави доречно подати довідку про Червоний спортінтерн.

Червоний Спортивний Інтернаціонал (ЧСІ) – це міжнародне об'єднання спортивних організацій, пов'язаних з профспілками, які діяли під керівництвом Комінтерну, що виникло у Москві та функціонувало у світі протягом 1921–1937 рр. Як зазначає М. Олійник, ЧСІ був робітничим спортивним рухом, що зародився як опозиція буржуазному спортивному рухові і мав насамперед політичне забарвлення. Спорт у руках робітників тлумачився як зброя для кла-

сової боротьби [6]. Зокрема у журналі «Фізкультурник України» – № 9 за 1931 р. – у публікації «Кляса проти кляси – таке гасло політики спорту» зазначалося: «Олімпіада в Лос-Анджелесі перебігатиме як демонстрація підготовки фашистських сил для боротьби з робітничою клясою, особливо для нападу на СРСР... Буржуазія готується до війни і через спорт...» [6, 5] ЧСІ діяв опозиційно до закордонної робітничої спортивної організації – Люцернського спортивного інтернаціоналу та буржуазних спорт-організацій. Серед основних гасел ЧСІ М. Олійник називає: «Хай живе Червоний Спортінтерн – геть розкольніцький Люцернський Спортінтерн!»; «Червоний Спортінтерн готує революційних борців проти імперіалістичної війни на захист Радянського Союзу»; «Заводські спартакіади означають створення єдиного фронту робітників підприємств, що вправляються зі спорту під проводом ЧСІ»; «Ідеї Червоного Спортінтерну – у цехи, в маси!»; «Зміцнимо інтернаціональний зв'язок з міжнародним робітничим спортрухом!» тощо [6]. Як зазначає Л. Кун: «Робітничий спорт, популяризатором якого став ЧСІ, був заснований на цінностях, прямо протилежних буржуазному. Замість гонитви за рекордами і жорсткої конкуренції між «обраними», при перетворенні глядачів на масу, якою можна маніпулювати за допомогою націоналістичних гасел, він (робітничий спортрух) був спрямований на забезпечення доступного фізичного розвитку для всіх і кожного, виховання класової солідарності та інтернаціоналізму. 1920–1930-ті рр. – це період найвищого підйому робітничого спортивного руху. У цей період існували дві світові організації – Люцернський спортивний інтернаціонал (ЛСІ), створений соціал-демократами, та комуністичний Червоний спортивний інтернаціонал (ЧСІ). За станом на 1931 р. перший налічував 1 872 460 осіб, другий – 2 277 500, з яких 2 млн становила радянська секція. У програмі ЛСІ стверджувалося, що «фізична культура допомагає робітникові легше перенести складності капіталістичної експлуатації», тобто спорт повинен сприяти пристосуванню робітників до капіталізму. ЧСІ ставив за мету посилення фізичної підготовки трудящих мас для того, «щоб вони як бійці змогли брати участь у класовій боротьбі пролетаріату» [7, 39].

На програмових ідеях ЧСІ акцентувалось у багатьох публікаціях журналу «ФУ». Зокрема у статті «14 років Червоного Спортивного Інтернаціоналу» у № 7, 8 за 1935 р. зазначалося: «Основним змістом діяльності Червоного Спортінтерну є фізичне зміцнення трудящих, залучення їх у класовий фронт пролетаріату, проведення боротьби проти буржуазного спорту» [7, 2].

У статті «Гордість батьківщини» (число 9 за 1935 р.) мовилося: «Партія і уряд надають величезного значення розвитку фізичної культури і всіляко про неї піклуються. Матч чотирьох міст показав усю величність зростання і розквіту радянського спорту в боротьбі за виконання вказівок партії і товариша Сталіна про те, що радянські спортсмени повинні бути кращими в світі. Вихованню молоді – здібних спортсменів, які готуються встановлювати всесоюзні і світові рекорди, повинна бути приділена виняткова увага. Наш радянський спортсмен – це той самий інженер-спеціаліст соціалістичного будівництва. Ми повинні виконати вказівки товариша Сталіна про те, щоб виростити нове покоління робітників, здорових і життєрадісних, здатних підняти могутність радянської країни на належну височінь і оборонити її грудьми від замахів з боку ворогів» [7, 1].

За партійними настановами виходило, що без спорту неможливо побудувати нове життя та забезпечити виховання комуністичної людини. Спорт розглядався як засіб зміцнення здоров'я трудящих для виконання і перевиконання ними виробничих планів, був чинником зміцнення позицій СРСР на міжнародній арені, налагодження інтернаціональних зв'язків, а також як явище, що приносить радість і задоволення трудящим після важкого робочого дня, виконуючи функції гедоністичну, релаксації та емоційної мени. Таке тлумачення пропонувалося в статті В. Бляха «За нові перемоги радянського спорту» у № 10, 11 за 1935 р., де автор писав: «На заводах і фабриках, у колгоспах і радгоспах, у вишах і школах Червоної Армії, у наукових установах – скрізь, де тільки вирве трудове життя, фізкультура й спорт загартовують маси в соціалістичній праці, прикрашають і звеселяють їхні будні й свята» [7, 2].

Відповідно до ідеологічної концепції спорту його головною метою було не стільки виховання спортсменів (що було метою локальною), скільки виховання здорових робітників з метою підвищення продуктивності праці. Держава націлювала молодь на появу нових Стаханових, Кривоносів, Сметаніних, а цього неможливо було досягти без спорту. Спорт ставав головним вектором роботи держави з людиною. До того ж, завдяки розвитку спорту, наданню йому такого великого значення держава сприяла вихованню в трудящих та спортсменів почуття патріотизму, відповідальності, старанності, сумлінності, а головне виробляла в них психологію першості, філософію переможця, проєктуючи досягнення в спорті на всі інші види діяльності. Реалізуючи державну політику щодо спорту, «ФУ» ряснів закликками пропагандистсько-агітаційного спрямування, зокрема:

«Радянський фізкультурник повинен бути кращим у світі і світові спортивні рекорди повинні належати нам!»; «Радянські фізкультурники повинні бути світовими рекордсменами!»; «Радянська футбольна команда повинна бути першою у світі!»; «Радянський стрибун повинен стрибати вище всіх спортсменів світу!»; «Радянський метатель повинен метати далі всіх буржуазних спортсменів»; «Радянський лижник, ковзаняр, бігун повинні бігати найшвидше всіх у світі!»; «У боротьбі за світову спортивну першість фізкультурники Радянської України повинні бути в перших шеренгах!».

Серед жанрів «ФУ» переважали пропагандистські та аналітичні статті, звіти й репортажі зі змагань, спортивно-методичні (інструктивно-технічні) статті, оповідання на спортивну тематику. Загалом у часописі спостерігалася збалансованість інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних жанрів.

Провідні автори журналу: В. Блях (відомий лікар, спортсмен, гравець дореволюційних футбольних команд «Рыжов» та «Модерн», баскетболіст, хокеїст, гандболіст, тенісист, теоретик фізичної культури, редактор спортивних часописів, зачинатель гри у волейбол в Україні, ініціатор створення першого в Україні Будинку фізичної культури, керівник спортивно-технічного комітету харківської ради фізкультури, секретар, а згодом заступник голови Вищої Ради Фізичної Культури, керівник Українського науково-дослідного інституту фізичної культури, викладач курсу лікувальної фізкультури в інституті фізичної культури, заступник голови Українського комітету в справах фізкультури і спорту [6]), П. Фінкельман, Н. Севідж, С. Привіс (теоретик фізичної культури і спорту, один із провідних керівників фізкультурного руху в Україні, ідеолог вітчизняного спорту, секретар ВСО «Спартак», заступник спорсектора губкома, секретар ВРФК), С. Павлов (теоретик фізкультури та спорту, автор підручників із ковзанярського спорту та інших зимових спортивних ігор, видатний легкоатлет та велосипедист), В. Бедункевич (автор книг з легкої атлетики, теоретик фізичної культури й спорту, спортсмен-важкоатлет, арбітр змагань з легкої атлетики, завідувач кафедри важкої атлетики в інституті фізкультури), Т. Синько, М. Карцев, Д. Якушев, Є. Поляк, О. Яровий, О. Концевич (викладач харківського інституту фізичної культури, завідувач кафедри плавання, видатний спортсмен-гандболіст, баскетболіст, плавець), Б. Ліпман, О. Чалов-Шиман (спортсмен-легкоатлет, теоретик фізичної культури і спорту, автор підручників з легкої атлетики).

Специфіка «ФУ» полягала в тому, що часопис: 1) аналізував перебіг розбудови фізкульт-

організацій, розповідав про їх досягнення на виробничому фронті, про нові ініціативи гуртків, про їх досвід; 2) висвітлював питання воєнізації фізкультури, давав методичні вказівки та поради в цій галузі, розповідав про міжнародний спорт-рух, про класову боротьбу спортсменів за кордоном, про боротьбу революційних організацій з реформістськими та фашистськими; 3) давав рекомендації, як фізкультурорганізаціям брати участь у проведенні політичних кампаній; 4) висвітлював життя гуртків фізкультури на заводах, копальнях, у радгоспах, колгоспах; 5) розповідав про підготовку нових кадрів фізкультури та репрезентував на своїх шпальтах досвід роботи вишів, технікумів, курсів та семінарів; 6) виносив на обговорення дискусійні питання фізкультурного руху та висував нові пропозиції щодо роботи фізкультурорганізацій; 7) висвітлював фізкультуржиття в Червоній Армії, флоті; 8) висвітлював вади фізкультурного руху, виступаючи з жорсткою критикою бюрократизму, недбальства, зловживання у фізкультурі; 9) інформував про спортивні досягнення окремих колективів та осіб, про перебіг змагань, фізкультурсьвят тощо; 10) друкував усі головні рішення партії, уряду та центральних фізкультурорганізацій.

Важливою рисою видання було те, що «ФУ» керував фізкорівським рухом як за допомогою листування, так і в спосіб систематичної подачі в «куточку фізкора» методичних рекомендацій та обміну досвідом у роботі.

У 1936 р. від редагування часопису відходить В. Блях, проте ще рік співпрацює з часописом як журналіст; видання одержує нову назву – «Спорт», під яким виходить до середини 1941 р., ставши одним із довгожителів серед спортивних видань періоду 20–30-х рр.

Редактором у цей час став І. Нейфах, який вхпив до складу президії ВРФК УРСР. Журнал виходив щомісяця на 22–32 сторінках, форматом А 4, ціна – 1 крб., тираж – 11 000–13 000 примірників.

У часописі були представлені такі види спорту: ковзанярство, хокей, футбол, важка та легка атлетики, плавання, теніс, фігурне катання, бокс, теніс, велосипедний спорт, авіація.

У журналі широко висвітлювався як український спорт: «Футбол на Україні» І. Космачова (№ 6, 1936), «Столичний водний басейн» Г. Аніна (№ 1, 1936), «Бокс, боротьба, штанга на Україні» В. Бедункевича (№ 2, 3, 1936), так і зарубіжний: «Футбольний сезон за кордоном» (№ 5, 1936), «Стадіони світу» Н. Севідж (№ 6, 1936), «Спорт в Абіссинії» Б. Цейтлін (№ 7, 1936), «На корті з Анрі Коше» Б. Гольденова (№ 9, 1936), «Тур де Франс» П. Іполітова (№ 7, 1936). У журналі був репрезентований як дорослий чоловічий спорт, як-от: «Збірні команди з футболу» Г. Фепінова (№ 1, 1936), так і жіночий: «Стиль тенісистів України»

Б. Гольденова (№ 5, 1936) тощо; а також і дитячий спорт «Теніс серед дітей» Б. Ульянова (№ 8, 1936), «Тренінг дитячої футбольної команди» Г. Фєпонова (№ 8, 1936), «Плавайте з дитинства» З. Фірсова (№ 9, 1936), «48 рекордів (IV спартакіада піонерів і школярів України)» (№ 9, 1936). Широко висвітлювався в журналі регіональний спорт: «Спортивний Київ» З. Німковського (№ 4, 1936), «Спортивний Харків» (№ 6, 1936) Л. Йоселевич та ін.

У журналі превалювала аналітично-публіцистична жанрова парадигма.

Провідні жанри видання (подаємо на прикладі 1936 р.): 1) аналітичні статті: «Збірні команди з футболу» Г. Фєпонова (№ 1), «Бокс, боротьба, штанга на Україні» В. Бєдункевича (№ 2, 3), «Рекорди і техніка спринтерської швидкості» П. Іполітова (№ 2, 3), «Стиль тенісистів України» Б. Гольденова (№ 5); 2) пропагандистські статті: «Триумф радянського спорту» (№ 2, 3), «Спорт – щастя народу» (№ 10, 11); 3) методичні статті: «Підготовка легкоатлета до змагань» А. Тер-Ованєсяна (№ 10, 11), «Тренінг футболіста взимку» Г. Фєпонова (№ 10, 11); 4) аналітичні огляди: «Огляд буржуазного спорту за 1935 р.» Н. Севідж (№ 1), «Футбольний сезон за кордоном» Н. Севідж (№ 5); 5) автобіографічні матеріали з елементами аналітики: «Мій досвід тренування» П. Іполітова (№ 1), «Мій рекорд у стрибку з жердиною» І. Раєвського (№ 4), «Моя футбольна кар'єра» І. Привалова (№ 7); 6) портретні нариси: «Чемпіон світу» Л. Дмитерко (№ 1), «На корті з Анрі Коше» Б. Гольденова (№ 9).

Провідні журналісти видання – А. Андрєєв, Л. Дмитерко, Н. Севідж, А. Шафран, А. Ліпман, З. Фірсов.

Основними авторами тут були спортсмени, тренери, науковці з фізвиховання та спорту, зокрема: Л. Ордін (теоретик фізичної культури і спорту, автор книг «Зимовий спорт», «Гандбол та волейбол», «Пінг-понг. Теніс», «Юний хокеїст», видатний тренер та журналіст); Б. Ульянов (теоретик фізичної культури і спорту, автор книги «Теніс»); Б. Гольденов (відомий радянський шахіст, чемпіон з шахів в Україні); П. Іполітов (заслужений майстер спорту, видатний спортивний журналіст, теоретик фізкультури і спорту, автор книг з ковзанярства та велосипедного спорту); О. Безруков (заслужений майстер спорту з легкої атлетики, видатний легкоатлет-многоборець, рекордсмен СРСР); О. Старостін (капітан команди «Динамо», Москва); Я. Браун (заслужений майстер спорту, чемпіон СРСР з боксу, тренер з боксу); К. Фомін (капітан збірної футбольної команди України, видатний футболіст Харківщини); З. Борисова (чемпіонка СРСР з легкої атлетики: зі штовхання ядра та метання диску); І. Вржевський (викладач плавання Державного інституту фізичної культури); І. Файдюлін (чемпіон СРСР з плавання);

В. Бєдункевич (автор книг з легкої атлетики, теоретик фізичної культури); М. Бунчук (директор Державного інституту фізичної культури України); А. Тер-Ованєсян (видатний легкоатлет, теоретик фізичної культури і спорту, тренер з легкої атлетики); В. Соха (видатний легкоатлет, український та радянський рекордсмен з легкої атлетики); Л. Йоселевич (видатний спортсмен-хокеїст); О. Сіротін (видатний спортсмен-важкоатлет, викладач циклу боротьби в інституті фізичної культури); І. Привалов (видатний футболіст, гравець легендарного харківського «Штурму», гравець збірної УРСР з футболу, заслужений майстер спорту, спортсмен, визнаний одним з 50 найкращих футболістів за період 1918–1988 рр., тренер харківського «Спартака»).

Участь у журналі видатних тренерів, спортсменів та науковців (а надто з Москви) підсилювала інтерес до журналу, який мав велику читацьку аудиторію і став єдиним спортивним виданням УРСР, що проіснувало до середини 1941, тобто до початку війни.

У 1930–1932 рр. виходив часопис «Фізична культура» як орган обласного бюро та МК ЛКСМУ, оргбюро, облпрофради, ОРФК та МРФК. Періодичність видання становила 1 раз на тиждень, тираж – 2000 примірників. Газета видавала спецвипуски, зокрема 30 липня 1930 р. з'явився спецвипуск, присвячений антиімперіалістичному Дню 1-го серпня під назвою «Фізична культура», а 15 червня 1932 р. під цією ж назвою вийшов спецвипуск до III міської конференції комсомолу Києва-індустріального. Упродовж 1931 р. газета видавала додаток «Будь готовий до праці та оборони».

У 1931–1934 рр. Вища Рада фізичної культури мала також газету «ГПО: Готовий до праці та оборони». Часопис видавався щодаки, були і спецвипуски, зокрема 20 серпня 1934 р. вийшов спецвипуск, присвячений приїзду спортсменів Туреччини до Києва. Поява в Києві та в інших містах УРСР ГПО була утверджена двома постановами, ухваленими в 1930 та 1932 рр.: постановою ВРФК «Про утвердження комплексу „Готовий до праці та оборони СРСР“ (1 ступінь)» та постановою ВРФК «Про введення в дію II ступеню комплексу „ГПО“». Як зазначив С. Михайлов, «ГПО була основою радянської системи фізичного виховання, мала на меті всебічний розвиток людей, зміцнення й збереження їхнього здоров'я, підготовку до високопродуктивної праці та захисту Вітчизни» [8].

Упродовж 1932–1933 рр. існував часопис «Перегони та верхогони», у якому подавалася програма змагань на Київському державному іподромі. З 1939-го р. цей часопис виходив під назвою «Программа конских испытаний».

1 листопада 1932 р. вийшла одноденна газета «Ударник-фізкультурник» – орган бюро ФК КОРПС.

Із 1 квітня 1934 р. тричі на тиждень у Києві почала виходити «Спортивна газета» (1934–1939, 1949–2010) як орган Комітету з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів УРСР та Української республіканської ради профспілок. Видання мало такі рубрики: «Футбол», «Баскетбол», «Шахи», «Легка атлетика», «Велоспорт», «Друзі спорту», «Спорт на п'яти континентах», «Листи в редакцію».

Характеризуючи «Спортивну газету» І. Кузнецов писав: «Вона видається з 1934 р. під назвою «ГПО». Трохи пізніше перейменована у «Спортивну газету». З 8 січня 1938 р. мала назву «Радянський спорт». З 1940 по 1949 р. не виходила. Із 19 жовтня 1949 р. була відновлена. А з 30 березня 1964 р. виходить під сучасною назвою – «Спортивна газета». Протягом всієї своєї історії газета боролася за масовість спорту, популяризувала досягнення майстрів, друкувала методичні поради фізкультурникам-початківцям, критикувала недоліки у фізкультурній роботі. В газеті часто розміщувалися добірки матеріалів: «За масовий спорт у вищих навчальних закладах України», «Прославимо нашу Вітчизну новими фізкультурними досягненнями», «Новими рекордами, новими досягненнями помножувати славу радянського спорту» [9, 124].

Із 5 жовтня 1936 р. по 28 лютого 1939 р. виходила газета «Шахіст» як орган Комітету у справах фізкультури та спорту при Раднаркомі УРСР, форматом А 3 на 4 сторінках, періодичністю тричі на місяць (5, 15 та 20 числа кожного місяця); наклад 5 тис. примірників. Усього вийшов 81 номер. Редактором видання був Г. Боданський. Заступником редактора та провідним автором часопису був Ф. Богатирчук.

Як зазначалося в енциклопедичному словнику «Шахматы»: «Це було друге шахово-шашкове видання в історії радянської шахової преси (після московської газети «64»). У часописі поряд з українськими шахістами брали участь шахісти Росії та інших союзних республік. Публікувалися також матеріали й про шашки. У «Шахісті» з'явилися перші етюди 12-річного Зіновія Циріка, майбутнього чемпіона СРСР з шашкової композиції та 6-разового чемпіона СРСР як гравця. Цитата з його спогадів: «Мене підкорила краса етюдів і завдань. Любов до шашкового ендшпілю, етюду посилилася після того, як я прослухав цикл лекцій В. А. Сокова про закінчення. Я не пропускав жодного числа газет «64» або «Шахіст». Етюди, комбінації, завдання вирішував скрізь – удома, по дорозі до школи, а іноді, ніде правди діти, й на уроках. У конкурсі розв'язань газети «Шахіст» отримав перший у своєму житті приз – кишенькові шашки, з якими не розлучався й на фронті. А незабаром склав свій перший етюд. Він був

опублікований у газеті «Шахіст». Приємний був інтерес, висловлений пресою: “Зіновій Цирік – учень 5 класу 44 школи м. Харкова. Йому лише 12 років, але він уже не молодий як шашкіст. Він не просто давно грає в шашки, він глибоко знає теорію гри. Особливо любить етюди. Рідко який етюд чи кінцівку він не розв'яже, а останнім часом сам складає етюди й доволі вдало, що говорить про безперечний талант юнака”. Ось уже понад 65 років (!) зберігаю я цю газетну вирізьку» [10, 480].

Поява газети обґрунтувалася в редакційній статті «Наші завдання» таким чином: «В умовах радянського ладу шахи та шашки є одним із значних елементів культурного виховання мас. У жодній іншій країні нема такого широкого шахово-шашкового руху, такого масового, справді народного інтересу до шахів та шашок, як у нас. Шахам й шашкам по праву належать почесне місце в громадському житті Радянської країни. Недавно «Правда» урочисто відзначила ставлення радянської громадськості до шахів: «Ми цінуємо шахи, цю мудру гру, що стоїть на грані між наукою і мистецтвом, бо вони мають у собі надзвичайно багаті елементи художньої творчості. Шахи розвивають у людині методичність та послідовність, дають простір аналітичним здібностям, творчій фантазії. Але насамперед шахи – це боротьба, боротьба напружена, що потребує для досягнення перемоги великої витримки, наполегливості, рішучості, залізної волі». В Радянській Україні шахи та шашки давно завоювали широку популярність. За останні місяці в багатьох містах України відбулися інтересні турніри, що привернули до себе велику увагу громадськості. Усе це свідчить про великі можливості шахово-шашкового руху в Україні. Сьогодні ми випускаємо перший номер української шахово-шашкової газети «Шахіст». Це не тільки друга газета такого типу в Радянському Союзі, а й друга газета в усьому світі. Перед «Шахістом» стоїть завдання – стати новим, потужним знаряддям критики та самокритики, щоб іще вище піднести шахово-шашкову роботу, залучити нові тисячі робітників, колгоспників та інтелігентів у цей культурний рух та всіляко допомагати молоді опанувати шахово-шашкову майстерність. Наша газета виходить після видатної події в історії радянського шахово-шашкового руху: блискучого успіху Ботвинника в Ноттінгемі. Наше завдання – виховати з молоді десятки першокласних майстрів, дати країні нових Ботвинників, широко впровадити шахи й шашки в побут трудящих квітучої України».

Автура часопису: Ф. Богатирчук (видатний шахіст, медик-рентгенолог, доктор медичних наук, політичний діяч, входить до когорти

легендарних шахістів України, чемпіон України з шахів, чемпіон СРСР з шахів, вигравав у М. Ботвинника, брав участь у багатьох Всесвітніх олімпіадах з шахів [11]), Л. Григор'єв, В. Бліндер, І. Грінберг, О. Заміховський (видатний шахіст, чемпіон України з шахів), Д. Григоренко (чемпіон з шахів Харкова), М. Лемберський (видатний математик, шахіст, викладач фізико-математичного факультету КДПУ ім. В. Винниченка, багаторазовий чемпіон Київської області з шахів), В. Кирилов (видатний шахіст, дворазовий чемпіон УРСР з шахів), Ю. Юдилевич, В. Романов, П. Романовський (видатний шахіст, автор підручника з шахів «Мітельшпіль. Комбінація», дворазовий чемпіон СРСР, державний діяч, публіцист, автор 16 книг з шахів), Б. Ратнер (радянський шахіст, 5-разовий чемпіон Києва з шахів, автор книги «Вибрані партії шахістів України»), Й. Погребинський (видатний шахіст, чемпіон УРСР з шахів), В. Бакуменко (видатний шашкіст, чемпіон СРСР з шахів, один із засновників правил гри в бразильські шашки, відомий шашковий журналіст, автор низки книг із шашок). Особливу цінність на шпальтах видання має творчість його редактора та провідного автора, легендарного шахіста УРСР, чемпіона з шахів УРСР та СРСР Ф. Богатирчука.

Газета мала три рубрики: «До турніру заводів-гігантів» (тут друкувалися повідомлення та звіти про шахові змагання, що відбувалися на великих підприємствах), «За кордоном» (вміщувалася інформація про змагання з шахів у країнах світу: Франції, Англії, Канаді), «Розмова з початківцем» (подавалася інформація для аматорів та рядових реципієнтів, які не розумілися на техніці й тактиці гри в шахи, репрезентувалися дебюти та ендшпілі, пояснювалися різні методики гри, шахові композиції, особливості різних тактик тощо).

Провідні жанри видання (подаємо на прикладі 1936 р.): 1) хронікальні повідомлення: «Матч Ташкент – Київ», «Шашковий турнір» (№ 2), «Фабричний турнір» (№ 2) тощо; 2) розгорнуті замітки: «Шаховий чемпіонат Києва» (№ 1), «Шахи в індустріальному інституті І. Грінберга» (№ 1), «Заводський чемпіонат» Карова (№ 1), «Чемпіонат київської військової округи» Люліна (№ 1), «Приїзд Ласкера» (№ 2); «Вибіркові турніри» Д. Ширшова (№ 2), «Жіночий фінал» В. Сердюка (№ 3), «Матч редакція – читачі» (№ 8) тощо; 3) репортажі: «Захист Грюнфельда» Л. Григор'єва (№ 1), «Захист Німцовича» А. Заміховського (№ 2), «Матч Узбекистан – Київ» (№ 5) тощо; 4) інформаційні звіти: «У харківському «Спартаку» Любенко» (№ 1), «Першість Москви» (№ 2), «Шаховий чемпіонат Києва» (№ 4), «Шахова робота в

«Буревіснику» (№ 6), «Командний турнір областей України» Л. Григор'єва (№ 7) тощо; 5) цикли біографічних довідок: «Нові резерви шахової майстерності» (про Жуховицького, К. Варварова, І. Могилевського, Л. Белаковського, Б. Гольденова) (№ 4), «Щасливе дитинство окрилює нові таланти» (про К. Заноздю, Ф. Леркача, Я. Чартіна, Н. Бабушкіну, М. Котлермана, З. Циріка); 6) відкриті листи: «До майстрів та першокатегорників України», «Сміливо висувати молоді кадри» (№ 2) тощо; 7) аналітичні звіти: «Наслідки міського чемпіонату 1936 р.» Кирилова (№ 2), «Підсумки чемпіонату червоної столиці» А. Заміховського (№ 5), «Київський чемпіонат 1936 р. (Підсумки та враження)» Погребиського (№ 6) тощо; 8) пропагандистські статті: «Надзвичайний VII Всесоюзний з'їзд рад» (№ 6), «На честь з'їзду» З. Каца (№ 6), «Сталінська конституція» (№ 7), «Вперед до комунізму» (№ 8) тощо. Пропагандистські статті на честь уряду, й зокрема Сталіна, друкувалися під гаслом «Шахи – знаряддя культури, а цим самим шахи – знаряддя політики»; 9) редакційні статті: «Наші завдання» (№ 1), «Перші передплатники» (№ 2), «Вчіться шахової майстерності» (№ 3), «У квітучій країні квітне і шахове мистецтво» тощо; 10) аналітичні статті: «Варіант Дракона» О. Константинопольського (№ 3), «Шахи на Україні раніше і тепер» Ф. Богатирчука (№ 4); 11) методичні матеріали: публікації рубрики «Розмова з починаючими» («Ендшпілі» та «Дебюти» (№ 2–9)); 12) портретні нариси: «Творчість Ботвинника» Ф. Богатирчука (№ 2).

Аналізуючи жанрову парадигму, варто зазначити, що часопис не містив інтерв'ю, – він був надзвичайно важливим жанром тогочасних спортивних видань. Концептуально важливими жанрами видання були методичні статті, завдяки яким відбувалося навчання гри в шахи, що сприяло появі на теренах України нових талановитих шахістів; цикли біографічних довідок, які розповідали всій Україні про нові досягнення найкращих шахістів УРСР; аналітичні статті, які містили детальний аналіз стратегій і тактик у шахах, репрезентували історію гри в шахи в Україні тощо.

Специфіка та значення часопису «Шахіст»:

1) газета стала другим шаховим виданням на теренах України після одеського часопису «Шахматы», що виходив на початку ХХ ст., проте була першим українськомовним шаховим виданням;

2) у цьому виданні спорт (шахи) трактувався як єдність мистецтва й науки, тимчасом як більшість тодішніх спортивних видань подавали спорт як шлях до фізичного й духовного здоров'я громадян соціалістичної держави;

3) часопис висвітлював як чоловічі, так і жіночі турніри різних міст України, показував як столичні, обласні шахові змагання, так і місцеві,

районні та змагання підприємств (заводів, шахт, фабрик), колгоспів та навчальних закладів;

4) газета висвітлювала як шахово-шашкове життя України, так і турніри, що відбувалися в СРСР і за кордоном;

5) з виданням співпрацювали видатні шахісти УРСР та СРСР, які друкували на шпальтах часопису репортажі з шахових та шашкових партій та подавали їх детальний аналіз;

6) газета була розрахована як на кваліфікованого споживача, що розумівся на шахах, так і на пересічного читача. Для кваліфікованих реципієнтів газета друкувала складні шахові етюди і задачі, а також містила шахові комбінації видатних шахістів Союзу і класичну спадщину (фрагменти з великих шахових турнірів минулого століття: з Нью-Йоркського турніру 1857 р., з Лондонського турніру 1899 р., ін.), маючи на меті удосконалення читачами своєї шахової майстерності за рахунок навчання, дослідження тактик, стратегій у класиків. Для початківців та аматорів на шпальтах видання велася рубрика «Розмова з початківцями», де подавалися дебюти та ендшпілі, які являли собою невеликі методичні матеріали, що мали на меті пояснити читачеві шахову термінологію, деякі нескладні шахові композиції, тактику і стратегію гри;

7) часопис виконував як інформаційну, аналітичну функції, так і релаксації та гедоністичну функції. Реалізація двох останніх функцій простежувалася в матеріалах під назвою «Шахові „горішки“». У таких публікаціях редакція пропонувала читачам п'ять–шість цікавих позицій, розрахованих на пересічного мало-кваліфікованого споживача; завдання не були надто складними, їх розбір сприяв розвиткові комбінаційних здібностей реципієнта і давав певне задоволення. Перших десять читачів, які прислали розв'язки етюдів, редакція преміювала шаховою літературою. Отже, завдяки таким горішкам читачі не лише отримували насолоду від вирішення цих етюдів, а й розвивали власний інтелект, аналітичне мислення;

8) часопис містив значну кількість шахових етюдів та задач і оголошував конкурси на їх розв'язання, пропонував читачам брати участь у міжнародних шахових конкурсах. Зокрема у № 1 за 1936 р. редакція повідомляла про міжнародний конкурс 3-ходових задач, присвячений пам'яті чеського проблеміста К. Тракслера, містилася адреса в Чехії, куди слід надсилати розв'язані задачі, та акцентувалося, що переможці конкурсу отримають призи в розмірі 100, 150, 200, 300 чеських крон;

9) часопис щедро ілюструвався, містив як загальні фотознімки, так і портрети, шаржі, таблиці, схеми тощо;

10) часопис зіграв важливу роль у популяри-

зації шахів як виду спорту, як гри, що розвиває аналітичне мислення; представляв зразки творчості видатних та юних шахістів України.

Висновки. Таким чином, газета «Шахіст» завершила золотий період розвитку київської спортивної преси. Після неї спортивна журналістика міста перебуватиме в стагнації до 1960 р., коли вийдуть журнали «Фізичне виховання в школі» та «Вопросы физиологии спорта», що стануть лише епізодичним спалахом, після якого спортивна преса міста знову перебуватиме у фазі застою, і яскраво вибухне лише за часів незалежності України. Але витоки цього вибуху варто шукати саме в київській спортивній періодиці 20–30-х рр., яка формувалась і функціонувала як питомо українська, виходила українською мовою і підготувала чудову платформу для розвитку спортивної преси України періоду незалежності.

На спортивному медіа-ринку Києва у 20–30-ті рр. виникло 11 часописів, з яких два видання стали епохальними явищами спортивної преси України і продовжили своє існування в усіх наступних періодах її розвитку: це «Фізкультура і спорт» та «Спортивна газета». Важливою ознакою спортивної преси Києва є її розмаїтість, репрезентованість трьома типологічними групами: універсальною спортивною періодикою, вузькоспеціалізованими спортивними виданнями та виробничо-фізкультурною спортивною пресою.

Конституційними ознаками київської спортивної журналістики цього періоду слід вважати: національно-патріотичну спрямованість видань (що особливо яскраво видно у пропагандистських статтях, а також у мові виходу видань), жанрову широкоформатність (збалансованість подачі інформаційних, аналітичних та художньо-публіцистичних жанрів), мілітаризованість часописів, репрезентацію у виданнях трьох найпоширеніших концепцій спорту – як мистецтва (спортивна преса сприяла естетизації спорту, інтегруванні його як виду мистецтва в мистецьку пресу, делегувала йому функції мистецтва в житті людини); спорту як духовного й фізичного здоров'я (ця концепція вперше широко запроваджувалася саме в пресі цього часу, і, на жаль, занедбана в теперішніх виданнях, хоча саме цей вектор репрезентації спорту є найбільш актуальний та важливий для сучасного суспільства, оскільки не лише акцентує на ролі спорту як оздоровлювача тіла і душі людини (а відтак і спортивної преси в ролі оздоровлювача), а й наочно показує методики лікувальної фізкультури за різних хвороб, привчає людину займатися спортом задля поліпшення свого здоров'я як фізичного, так і психологічного), спорту як ідеологічного складника держави (що частково вміщує в собі дві наведені вище концепції, хоч є значно складнішою, глобальні-

шою, оскільки націлена зокрема не лише на зміцнення чи збереження здоров'я окремого індивіда, а й на виховання молодого здорового покоління робітників, здатних зміцнити могутність країни та захистити її від ворога; концепція спорту як ідеологічного складника держави була націлена: на боротьбу з пияцтвом та антисемітизмом, на виховання здорового й дужого населення; на підвищення за рахунок занять спортом продуктивності праці трудящих, перевиконання виробничих планів, на зміцнення позицій СРСР на міжнародній арені та налагодження інтернаціональних зв'язків, що можна було забезпечити насамперед за допомогою спорту; на мобілізацію населення на боротьбу з буржуазією та постійну підготовку до війни за рахунок акцентування на тому, що буржуазія за допомогою спортивних змагань готується до війни, до нападу на СРСР; на виховання загальної культури людей, а також насамперед на виховання у радянського трудового населення почуття патріотизму, відповідальності, старанності, сумлінності, психології першості, філософії переможців, до того ж спорт був чи не єдиною втіхою робітників після важких трудових буднів, реалізуючи таким чином притаманні йому функції гедоністичну, релаксації та емоційної мени). Серед характерних рис київської спортивної преси можна назвати: макротематичність часописів (висвітлення як чоловічого, так і жіночого спорту, професійного та аматорського (у ВНЗ, технікумах, на виробництвах), висвітлення нових видів спорту, що допомагало їх розвитку та якнайшвидшому оволодінню ними широких мас (за рахунок публікацій інструктивно-технічних статей), друкування науково-методичних статей, що сприяло активному розвитку науки про фізвиховання та утверджувало спортивне журналістикознавство, перші зразки якого спостерігаються на шпальтах журналу «Красный спорт», участь у часописах державних діячів (зокрема М. Подвойського) та

видатних спортсменів, заслужених майстрів спорту, лікарів і теоретиків фізвиховання та спорту, викладачів ВНЗ з фізичної культури, авторів посібників з фізичної культури і спорту (В. Крамаренка, В. Бляха, П. Іполітова, А. Тер-Ованесяна, Ф. Богатирчука тощо), журналістська творчість яких на шпальтах спортивної періодики заслуговує окремого вивчення. Все це свідчить про те, що київська спортивна преса 20–30-х рр. має бути вписана золотими літерами в історію як спортивної української преси, так і загалом національної журналістики країни.

1. *Бойко О.* Історія України : навч. посіб. / О. Бойко. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Академвидав, 2007. – 687 с.

2. *Чудинов И.* Основные постановления, приказы и инструкции по вопросам советской физической культуры и спорта 1917–1957 гг. / И. Чудинов. – М. : Физкультура и спорт, 1959. – 127 с.

3. *Лосовский П.* Из истории футбола в Киеве / П. Лосовский // Красный спорт. – 1922. – № 2. – С. 15–16.

4. *Синько Т.* Физкультура в мистецтві // Фізкультурник України. – 1935. – № 10–11. – С. 21–23.

5. *Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений* / [под. ред. В. Серова]. – М. : Локид-Пресс, 2003. – 346 с.

6. *Олейник Н.* История физической культуры и спорта на Харьковщине: люди, годы, факты / Н. Олейник. – Х. : Прапор, 2005. – Т. 1. – 357 с.

7. *Кун Л.* Всеобщая история физической культуры и спорта / Л. Кун. – М. : Физкультура и спорт, 1982. – 267 с.

8. *Михайлов С.* Спортивная журналистика / С. Михайлов, А. Мостов. – С.Пб. : Изд-во Михайлова, 2005. – 224 с.

9. *Кузнецов И.* Газетный мир Советского Союза 1917–1970: республиканские, краевые, областные и окружные газеты / И. Кузнецов, Е. Фингерит. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1976. – Т. 2. – 321 с.

10. *Шахматы.* Энциклопедический словарь / [под. ред. А. Карпова]. – М. : Сов. энцикл., 1990. – 639 с.

11. *Легендарні шахісти України* (Ф. П. Богатирчук). – URL: forum.chessvegas.ru/cgi-bin/.

Подано до редакції 17. 09. 2013 р.

Sazonova Yuliya. The Kyiv sports press of the 1920–30-ies in the history of the Ukrainian journalism.

It is analyzed the Kiev sports press of the 1920–30-ies in the diachronic aspect. It is created its typology, it is defined specificity of its most significant representants, it is considered the structure of magazines, their genre-themed dominant and avtury; it is carried out the analysis of basic concepts of the sport as a social and cultural phenomenon represented by the sports editions of the city; it is identified the constitutional features of the Kiev sports press as the landmark events in the history of the Ukrainian sports journalism.

Keywords: the Kiev sports press, sports magazine, category, genre paradigm, sports concept, Red Sportintern.

Сазонова Ю. А. Киевская спортивная пресса 1920–1930-х гг. в истории украинской журналистики.

Проанализирована киевская спортивная пресса 1920–1930-х гг. в диахроническом аспекте, подана её типологизация, определена специфика её наиболее значимых репрезентантов, рассмотрена структура журналов, их жанрово-тематические доминанты и автура, осуществлен анализ основных концепций спорта как социокультурного феномена, представленных спортивными изданиями города, определены конституционные черты киевской спортивной прессы как эпохального явления в истории украинской спортивной журналистики.

Ключевые слова: киевская спортивная пресса, спортивный журнал, рубрика, жанровая парадигма, концепции спорта, Красный Спортинтерн.